

संस्कृत

प्रयोग

13 Feb.

क्र. नं.

१२६

महाराष्ट्रामे प्रयोगः

✓

३३१५

(1)

(2)

श्रीगणेशायनमः॥ अथ महाराज्याभिषेकप्रयोगः। यजमानः पूर्वेषुः श्रुत्वा मुहूर्ते तिथ्यादिसंकीर्त्य
श्वः करिष्यमाणराज्याभिषेकांगत्वेन स्वस्तिवाचनमातृकापूजनवसोर्धारापूजननां दीप्राहुं नारा
यणपूजनमाज्यहोमं करिष्यइतिसंकल्प्यतत्र निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं गणपतिं संपूज्य नां दीप्राहुं
तेजालग्रामे नारायणं षोडशोपचारैः संपूज्य सुवर्णपात्रे गोक्षीरे शृतपायसं गोघृतशर्करासहि
तं नैवेद्यं कृत्या पुण्यांजलिं दत्त्वा नैवेद्यं प्रसादत्वेन शिरसाभिवंद्य गृहीत्वा तत्पुरतः खंडिते गिरजा
प्यषट्पात्रप्रयोगांते प्रणवेनाष्टोत्तरशतमाज्याहुतीं कृत्वा सिष्टकृतादिकर्मशेषं समाप्य नैवे
द्यार्धं स्वयं मर्धं च महिषाभुंजीयातां। ततो मोनारात्रौ दर्भास्ततश्च मोत्रं अचारिणोऽप्येतां। ततः
प्रातः पुरोहितसां वत्सरिकौ सोष्टीषौ पूर्ववत्तत्रैरुहिभिः सह मंडपपूजां महाध्वजोद्धरणं
तां कुर्यात्। ततो महावेद्यां षोडशारं विलिख्य तत्र मध्ये सौवर्णशतखंडं रज्यप्यपूर्वतः सौवर्णान् राम
दक्षिणे राजतान् पश्चिमे तस्मात्प्राग् उत्तरतो माहेयान् चतुरश्वतुरः कुंभान् स्थापयेत्। तन्मध्ये ए १

(2A)

को घृतपूर्णः अन्यश्च मधुपूर्णः। दक्षिणत एको दधिपूर्णः। उत्तरे च त्वारो जलपूर्णः अन्ये प्रतिदि
शं सर्वजलपूर्णाः कार्याः तांश्च पंचपल्लवाद्युपेतान् नृगंधमाल्यार्चितान् वस्त्रवेष्टितान् कुर्यात्। ते
षु जलपूर्णे पुरातौषधीमूलहेमपंचरत्नपंचधान्यसप्तमृत्तिकागोशृंगजदंतगौचनोत्पलपत्र रो
मुरारेणुकुंकुमराजसर्पपमुस्तादेवदारुनक्षिपेत्। ततो वेद्यामोदुंबरीमोसंदीव्या घृचर्मज्जो
दुंबरंचमसंदधिमधुघृतकुशोदकं जलपदविजलं हविषां कुर्यात्। उदुंबरशाखां हिरण्यवत्क्षण
पयेत्। तत्रैव कुशान्यर्वतोत्थतमृदः खण्ड्याः पौष्पाबिल्वफला निष्ठापयेत्। ततो न्नरतोभिषेकशा
लायां सिंहासनं खण्ड्यतद्वद्विद्वज्जलपूर्णं तस्य कुंभान्पल्लवोपेतान् नृगंधमाल्यार्चितान् वासोवेष्टि
तान् खण्ड्यपयेत्। तेषु च समुद्रनदीसरोवरपुण्यरूपगंगायमुनाजलानि यथा लाभं क्षिपेत्। गोपथ
ब्राह्मणे तु भद्रानसनस्यैव समं तात्सुवर्णादिकलशं खण्ड्यपनमुक्तं। ततस्तत्रैव रजतोदकसर्वबीजोद
कसर्वौषधुदकगंधोदकफलोदकपुष्पोदकपल्लवोदककुशोदककुंभान् यथावकाशं खण्ड्यपयेत्।

(3)

तथैव समुद्रोदकममुना नर्मदातापी चर्मण्वतीपयोष्ठी वितस्तासिंधूदकपूर्णा न्कलशान्ध्याना
भंवाष्ठापयेत्। तत आसादितसर्वकलशान्वाष्ठाप्यान् पथिरसि वृष्ट्या० मातृतमास्यतरित्यभि
मंत्रयते। ततो महावेद्या उपरिवितानं वधीयात्। ततः कुंडे अग्निं ग्रहांश्च प्रतिष्ठाप्य परिसमूह
नाद्याज्यभागांतं कुर्यात्। ततः प्रणीता पात्रं संनिधौ सौवर्णं जलपूर्णं पंचपल्लवाद्युपेतवस्त्रवेष्टि
तं कुंडं संपातकलशं स्थापयन् विधिना स्थापयेत्। ततो यजमानेन ब्रह्मत्यागे कृते प्रधानं होमं कुर
यात्। तत्राहो गायत्री मंत्रेण ओ दुंबरसमिधः आज्यं च अष्टोत्तरशतं जुहुयात्। ततो ह्यविंशत्सं
ख्यया ग्रहानष्टाष्ट संख्यया हि देवतादि वास्तोष्पत्यं तान् ओ दुंबरसमिधित्वा ज्यैष्ठ्या विष्टुशक्र
सूर्यसोमदेवतानां त्रान्श्च पठित्वा जुहुयात्। अतो देवा इति षट् विष्टोर्भुक् मिति षट्परो मात्र
येति सूक्तं॥ विद्वान्मघवन्विदेति तिस्रः। यत इन्द्रममामहेति पंच। इन्द्रं षस्येति षट्। जनिष्ठा उ
ग्र इति सूक्तं। इन्द्रस्य नुवीर्याणि प्रवोचमिति सूक्तं। पिबा सोममभियमुग्रतर्द इति सूक्तं। अष्टुः राम
शिश्नान इति सूक्तं॥ उदुत्यमिति त्रयोदश। चित्रं देवानामिति च तिस्रः। यदघसूर्येत्येका। उत्सूर्य इ

राम
२

(3A)

तितिस्रः। उद्देतीति चतस्रः। नमो मित्रस्येति द्वादश। सविता पशवादि स्येका। आनो भद्रेति सूक्तं। ये दे
वा सोऽदिव्येति ऋक्। एके च ज्येति ऋक्। विश्वे देवाः शृणुतमिति चतस्रः। देवान् कुवेति पंच। त्वं सोम प्र
चिकितौ मनीषेति सूक्तं। स्वादि स्येति दश। जयादिराष्ट्रभृतश्च जुहोति। आज्याहुतिसमये आचा
र्यकुंडे अग्निज्वालायां निमित्तं पश्येत्। यदाशुभं तदाशुः शिरानसूक्तं जपः। ततः शर्मगणादि हो
मः। ततो होमसमये जायकाजपं कुर्वुः। होमोत्तरं जायानीतिके चित्रं। ततः स्विष्टकृदादिव निह
नांतं। आचार्यो यजमान सहितः समुद्रादूर्ध्वं गत्वादिभिः पूजां कृत्वा यजमानाभिषेकं कु
र्यात्। तद्यथा। अभिषेकशालायां सुगंधितलेन सुगंधिचूर्णेन यजमानमुद्धर्तयेत्। तदा सा
मगाः हावांजेति सामगायेत्। तत उष्ट्रोदकेन स्नापयित्वा शुक्लवस्त्रं गंधमात्मः पीठे उपविश्य
मृदिः संस्कुर्व्यात्। यथा। वक्ष्यमाणाः मृदो गायत्र्या संप्रोक्ष्या भिमं न्यपर्वतमृदं सहस्रशीर्षे
ति मूर्धनि। अक्षीभ्यां तइति वल्मीकमृदं कर्णयोः। चंद्रमामनस इति शिवालये मृदं मुखे। श्रीवाभ्य

(५)

स्त इति इंद्राक्षयमृदं ग्रीवायां। आं त्रेभ्यस्त इति नृपाजिरमृदं हृदये। त्वमिंद्रसजोषसमिति कश्चिदंतो ह्य
तमृदं दक्षिणबाहौ। त्वमिंद्रसजोषसमिति वैश्यांगणमृदं कट्यां। ऊरुभ्यां त इति यजज्ञानमृदं ऊ
र्वोः। ऊरुभ्यामित्यादृत्यगोष्ठानमृदं जानुनि। जंघाभ्यां पद्मांघ्र्यमोस्मिन्निशिराजाप्रतिष्ठित इति मं
त्रेण अश्वस्थानमृदं जंघयोः। एतावानस्येति रथचक्रोऽथ तमृदं पादयोः। ततो अंगादंगा इति मृदं
सर्वीर्णे। ततः पंचगव्यमंत्रैः पृथक्पृथक् स्नानं। शिंशुकुवस्त्रगंधानुलेपनं। सोष्णीषमलंकृतं मंगल
घोषेण मंडपमानयेत्। ततो वेद्युपरि आसं दीप्ता सादयेति। तस्या अंतर्वेदि द्वौ पादौ भवतौ बहि
र्वेदि द्वौ पादौ स्यातां। आघ्र्य चर्मणा स्तृणोति। यजमानस्तस्याः पश्चात् स्थित्वा जानुभ्यां तामा
रोहति। अग्निगायत्र्या० तिष्ठामीति दक्षिणजानुना क्रम्य ततो वामेनाक्रमेत्। निषसादधत्०
पस्सात्वासां ग्राज्याय भो० सुक्रानुरितितत्रोपविशेत्। तदा सामग आरोहन्नितिसामगायेत्। गम
प्राच्यामभिषिं० यच॥ ततः पुरोहित औदुंबरं च मसं हर्वत्वा पितृमाहाय औदुंबर्यासपला ३

(4A)

शयाशाखमाहिरण्यांतहितायाप्राच्यां प्रत्यंमुखौ सांवत्सरपुरोहितौ अभिषिंचंतां । इमा आ
थ इति त्वेन देवस्य त्वेति यजुषा व्याहृतिश्च पुनर्दक्षिणे उदंमुखौ उत्तरे दक्षिणा मुखौ ततो
भिषिक्तो यजमानः औदुंबरशाखां भूस्यामुदगं प्राणिधाम तत्र पादौ स्थापयेत् । प्रतिनिष्ठा मि
ष्टा वा ० मीतिः । तत आचार्यः कांस्यपात्रे चतुर्गृहीतं अक्षयं दुग्धं कृत्वा स्वादिष्टयेति ऋचा यजमा
नाय प्रयच्छति । यजमानस्तत्कांस्यपात्रमादाय भूमौ संस्थाप्य नानादिवां देव ० शंता वित्यनु
मंत्रयेत् । ततो षट्त्रिंशदंशं ० क्षया मीतितत्त्वत्तं पीत्वा वघ्राय वा । अभित्वा वृषभा सुतेति
जयेत् । तत आसंदिन उत्तीर्य अग्निसमीपे मासुख आसीनो नमो ब्रह्मणे इत्युक्त्वा आचार्या
यगोरूपं वरंददाति । जित्या अभिजित्ये ० यं मे स्थितिः शानी दिशमुपस्थाप्य पुरोहितादिसह
संगतघोषेणाभिषेकशालाया मागत्य सिंहासनमुपविशेत् । ततो ब्राह्मणमात्मः वेद्यं पूर्वं
दिगवस्थितं घृतपूर्णं हेमकुंभं अभिषेकशालायां समंगतघोषं नीत्वा प्रसुयानासु ० नाराजौ ।

(5)

इति यजमान हस्ते गृहीत्वा तेन नक्ष्त्री मभिधिं चेत् । एवं क्षत्रिया मात्मो दक्षिण दिगव स्थितं क्षीरदू
र्णराजतकुंभेन वैश्या मात्मः पश्चिम दिगव स्थितं दधिघृतितताम्रकुंभेन शूद्रा मात्मो उत्तर दिग
व स्थित मधुघ्णेन मृन्मयेन ततः लोहो गः पूर्व दिगव स्थित मधुघ्णेन हेमकुंभेन ० तत आचार्यः
कुशोदककुंभेन ततः शतछिद्रमंदनार्थाय वेदिस्थित सर्व कलशै रभिधिं चेयुः । ततः आचार्यः
संस्थाव कलशोदकैः एकैकश आदाय तेन वक्ष्यमाण मंत्रै रभिधिं चेत् । देवस्य त्वेति मंत्रेण इ
मंदेवा असपत्न ० राजा । अत्र सर्व नाम स्थाने राजनाम तप्तनाम तन्मातृनाम गृहीयान् ।
ततः सामगाः अश्वात् वज्रसाम्ना जीवती नां गवां श्रमको शोस्त्रिभिः । ततो वृषभमिति गंगोद
केन एक वृषसाम्नाभिधिं चेयुः । ततः रत्नोदक सर्वषी जोदक सर्वौषधुदक गंधोदक पुष्पो
दक फलोदक पंचपल्लवोदक कुशोदक कुंभै रभिधि च्य समुद्रोदक यमुनोदक नर्मदोदकता राम
पुदक चर्म ण्वत्पुदक ययोष्पुदक वितस्तोदक सिंघुदकै र्मथालब्धै रभिधिं चेयुः । तद्यथा । ४

(5A)

स्तथा

सुरास्त्रामभिषिंचंतु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः। वासुदेवोजगन्नाथस्तथा संकर्षणो विष्णुः॥ प्र
द्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवंतु विजया मते॥ आखंडलो ग्निर्भगवानूय मो वै निर्ऋतिस्तथा।
वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षः सैदाशिवः॥ ब्रह्मणा सहितः सर्वे दिक्पालाः पांतु ते सदा। रु
द्रो धर्मो मरुद् दक्षो रुचिः श्रद्धा च पार्थिवः॥ भृगुरग्निर्वसिष्ठश्च सनकश्च सनंदनः॥ सन
त्कुमारश्च तथा भगवानपि चांगिराः॥ पुलहश्च पुलस्त्यश्च मरीचिः कश्यपः प्रभुः॥ एते त्वाम्
भिषिंचंतु प्रजाध्यक्षाः समागताः॥ प्रभाकरावहृषदो ध्यनिष्ठास्तथैव च॥ ऋष्यादाश्चोप
रूताश्च आज्यपाश्च सुकालि० नः॥ एते त्वामभिषिंचंतु पितरश्चाग्निभिः सह॥ लक्ष्मीवेंदी
राची ख्यातिरनुसूया तथा स्मृतिः॥ संहृतिः सन्नतिश्चैव क्षमा प्रीतिस्तथैव च॥ स्वाहा स्वधा
च ते राजन्भिषिंचंतु मातरः॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा पुष्टिश्च त्यागि या तथा॥ बुद्धिर्लज्जा

(6)

वधुः शांतिस्तुष्टिः ॥ सिद्धिश्च पार्थिव ॥ एतास्त्वामभिधिंचंतु धर्मपत्न्यः समागताः ॥ १० ॥ अरुं
धती वसुर्यामीलंवाभानुर्मरुत्वतीः संकलाचमुहूर्ताचसाध्याविश्वातथैवच । धर्मपत्न्योदशा
न्यास्त्वामभिधिंचंतु पार्थिव ॥ अदितिर्दितिर्दनुः काष्ठासुहृष्टानापुषाभुमिः । कद्रुः क्रोधवशा
शाची विनता विनासुरमिस्तथा । एतास्त्वामभिधिंचंतु कश्यपस्यप्रियाः स्त्रियः ॥ १३ ॥ पत्नी
ते बह्वपुत्रस्य सुपुत्रायाचभामिनी । समायात्यभिषेकायविजयायच पार्थिव ॥ १४ ॥ कृशाश्वप
त्नी च तथा सुप्रभाचद्रुयातथा । सुदर्शनातयोः पुत्रौ विजयं विदधातुते ॥ १५ ॥ मनोरमाभानु
मती विशालायाचबाहुदा । अरिष्टनेमिपत्न्यस्त्वामभिधिंचंतु पार्थिव । कृत्तिकारोहिणीदेवी
कारुद्राणिरेवच । पुनर्वसुश्च पुष्यश्च तथा श्रेष्ठा च पार्थिव । मघाचकाल्युनी पूर्वार्तथैवोत्तर
काल्युनी । हस्तश्चित्रा तथा स्वाती विशाखा च तथा नृप । अनुराधा तथा ज्येष्ठा मूलं च वसुधाधि राम
प । आषाढा च तथा पूर्वार्तथान्याचेत्तराक्ष्या । अभिजिच्चतुर्थ्याः क्रत्या धनिष्ठा च तथा च । तथाश
श्रुतिश्चैव ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

(6A)

तमिषकूचैव पूर्वाभाद्रपदा तथा ॥२०॥ उत्तरारैवतीराजन अश्विनीभरणी तथा । एतास्त्वामभि
षिंचंतु सोमपत्न्यः समागताः ॥ २१ ॥ मृगशीर्षमृगश्रृंगचर्मचश्वेतभद्रचराहरिः । पूताचकपिता दंष्ट्रासुर
मासुलभा तथा । एताः पुलस्त्यपत्न्यस्त्यामभिषिंचंतु पाथिबि । ऐनीभासी तथा कौंची धतराष्ट्री
तथा श्रुकी । पद्मस्त्यामभिषिंचंतु अरुणस्यार्कसारथेः । आयतिर्नियतिश्चैवरात्रिर्निद्रा च पाथि
व । एतास्त्वामभिषिंचंतु लोकसंस्थानहेतवः । उमा सेनाज्ञा चैव धूमोर्णा निर्ऋतिस्तथा । २६ ॥ गो
रीशिवानुलिश्रव लया चैव नंदिनी । आलम्बा च तथा ज्योत्स्नाया च देवी वनस्पतिः । एतास्ता
मभिषिंचंतु कालस्यावयवाः शुभाः । आदित्यश्चंद्रमा च शोभो नुधजीवसितार्कजाः । ग्रहास्त्याम
भिषिंचंतु राहुकेतुश्चतर्पिताः । स्वायंभुवो मनोः पुत्रो मनुः स्यारोचिषस्तथा । उत्तमस्तामसश्चै
वरैव तश्चाक्षुषस्तथा । वैवस्वतो धसावर्णिर्दक्ष ब्रह्मसुता बुभौ ॥ २७ ॥ धर्मपुत्रो रुद्रपुत्रो रोच्यो
भौत्यश्च यो मनुः । एते त्वामभिषिंचंतु मनवश्च चतुर्दश ॥ २८ ॥ विश्वभुविश्वपश्चित्रः सुशान्तः सु
कालपत्यः समागताः । महाकल्मश्च कल्मश्च मन्वंतरयुगानि च । संवत्सराणि सर्वाणि तथा चैवायन

(७)

सुखी विभुः॥ मनोजवस्तथौजस्वीबलिरेकतमांतिको। दशश्चकतिधामान्दिवसकृष्णुवि
रेवच। एते त्वामभिषिंचंतु देवपागाश्चतुर्दश। रेवंतश्चकुमारश्चतथानर्चाः कुमारकः॥ वीरभ
इश्चनंदीचविश्वकर्मापुरोजवः॥ एते त्वामभिषिंचंतु वसुमुख्याः समागताः॥ आत्मात्यान्यः सु
मंतोश्चदक्षः प्राणः पटुस्तथा। हविष्यश्चगविष्ठश्चक्रतः सत्यश्चपार्थिव। अभिषिंचंतुराजं रत्नां
देवा ह्यंगिरसौ दश। कतुर्दक्षो वसुः सत्यः कालकामौ मुनिस्तथा। धृतिमात्मतुजश्चैवरोचमा
नस्तथैवच। एते त्वामभिषिंचंतु विश्वे देवास्तथा दश। अजैकपादहिर्बुध्न्यः पुष्यकेतुस्तथा
बुधः॥ भरतश्चतथा मृत्युः कापालिरथकिंकिणिः॥ एकादशैते रुद्रास्त्वामभिषिंचंतु पार्थिव।
भुवनोभावनश्चैवसुजन्यः सुजनस्तथा। क्रतुः सुवर्णवर्णश्चव्यजश्चव्यसुजस्तथा। प्रसवश्चा
व्यमश्चैवदक्षश्चमनुजाधिप। एते त्वामभिषिंचंतु भृगवो नाम देवताः॥ ४०॥ मरो मरुश्चप्राण राम
श्चनरो यानश्चवीर्यवान्। चितिर्ह्योनपश्चैवहंसो नाशयणस्तथा। विभुश्चापि दिवि श्रेष्ठस्त

६

३ वासुकी पौरुषे यश्च यज्ञहा पुरुषोदरः ॥ ३ ॥

(५A)

थान्यश्च जगद्धितः ॥ एते त्वामभिषिञ्चंतु साध्या द्वादशा पार्थिवः ॥ धाता मित्रो र्यमा पूषा शक्रो शो
वरुणो भगः ॥ त्वष्टा विवस्वान्सविता विष्णुर्द्वादशमः स्मृतः ॥ एते त्वामभिषिञ्चंतु कश्यपादिति
संभवाः ॥ अटिर्गक्षश्चक्रः कावपरुषः पुरुषादकः ॥ विद्युत्सूर्यस्तथा व्यासौ वधश्चरसनस्तथा ॥
एते त्वामभिषिञ्चंतु समागम्याद्यराक्षसाः ॥ सिंघोथमणिभद्रश्च सुमनानंदनस्तथा ॥ कंहतिः पं
चमश्चैव मणिमान्वसुमान्नथा ॥ सर्वा नुवृत्तिः शंखश्च पिंगाक्षश्च तुरस्तथा ॥ ममो मंदरसो भी
मः प्रमचंद्रः प्रभाकरः ॥ मेघवर्णश्च भव्यश्च प्रद्योतश्च महायशः ॥ भूतिश्च केतुमांश्चैव मौलिमां
श्च चतुर्दश ॥ ४० ॥ श्वेतश्च विपुलश्चैव प्रद्युम्नश्च जया बहः ॥ यक्षयक्षो बलाकैश्च कुमुदश्च बला
हकः ॥ पद्मनाभः सुगंधश्च सुवीरो विजयाकृतिः ॥ पौर्णमासो हिरण्याक्षः शतजिह्वश्च वीर्यवा
न ॥ ५० ॥ एते त्वामभिषिञ्चंतु राजवृत्ताश्च सत्तमाः ॥ शंखः पद्मश्च राजेन्द्रमकरः कछपस्तथा ॥ म
हापद्मश्च नीलश्च खर्वः कुंदो मुकुंदकः ॥ एते त्वामभिषिञ्चंतु निधयः सुसमागताः ॥ ६० ॥ गताश्चै

५

पद्म

५ पद्माक्षो विपुलाक्षश्च

(४)

तास्वा

ववक्राश्च ये च सूची मुखान्पः। दुः पुरा विषादाश्च ज्वलनांगारकास्तथा। कुंभमात्राः प्रतुंडा
श्च उपवीरा उक्खलाः। अकर्णाश्च क्रवंडाश्च ८ तथा ये सौत्रपाणयः। पांसवश्च वितुंडाश्च वि
पुणाः स्कंदजास्तथा। एतैस्त्वामभिषिंचंतु पिशाचा नांतु जातयः। ब्रह्मचर्ये स्थिता दांताः सर्वज्ञाः
सर्वदर्शिनिः। नानाप्रकारवदनानावाक्रुशिरोधराः। चतुष्पथपुराद्वाश्च न्यालयनिकेतनाः।
त्रिपुरारिं भवं देवं ये गतामनुजेश्वरं। ते त्वामद्याभिषिंचंतु गणाभूतपतेः स्वयं। महाकालं पुर
स्थित्यनरसिंहं च मातरः। सर्वास्त्वामभिषिंचंतु राजराज्येन राधिपः। ग्रहः स्कंदः पिशाचश्च
नैगमेयस्तथैव च। अभिषिंचंतु राजंस्त्वां सर्वस्कंदग्रहाः शुभाः। शक्तिभो याश्च योगिन्यः खेच
यो भूचरास्तथा। ६०। सर्वास्त्वामभिषिंचंतु समेत्यमनुजेश्वर। गरुडश्चातुणश्चैव आतुणिश्च
महाखगाः। संपाती विनतश्चैव विष्णुर्गृध्रकुमारकः। एते त्वामभिषिंचंतु सुपर्णाः पृथिवीप
ते। ६२। अनंतश्च महानागो वासुकिः शेषतक्षकौ। सुपर्णाश्च कुंभश्च रामवाती जनोत्तमः।

पाश

ल

विषाद

राम

७

(8A)

ऐरावतो महापद्मः कंबलाश्वतराबुधो। एलापत्रश्च खंडश्च कर्कोटकधनंजयो। महाकर्णोम
हानीलो धृतराष्ट्रबलाहको। कुमारः पुष्पदंतश्च गंधर्वश्च मनस्विकः। नकुषः खररोमाचरं
खपालस्तथैव च। पद्मश्च कुलिकश्चैव पाणिरित्येवमादयः। नागास्त्यामभिषिंचंतुराजराजे
नराधिप। कुमुदैरावतो पद्मः पुष्पदंतो यवामनः। सुप्रतीको जनी नीलः पांतुत्यां सर्वतो द्विपाः।
पैतामहास्तथा हंसा वृषभः शंकरस्तथा। उग्रैः शवाश्वाश्च पतिस्तथा धन्वंतरिर्नृप। कौस्तुभः
शंखराजश्च पांतुत्यां सर्वतः सदा। चक्रं त्रिशूलं वज्रश्च नंदकोस्त्राणि चाप्यथ। सर्वेभिषेकं द
त्वा च दिशं तु विजयं क्रवं। धर्मश्च वक्राश्वाश्च सत्यदानं तपस्तथा। यशो यज्ञास्तथैवायुर्ब्र
ह्मचर्यं दमः शमः। एतेत्यामभिषिंचंतु चित्रगुप्तश्च पार्थिव। दंडः पिंगलकश्चैव मृत्युः कालांत
काबुधौ। बालखिल्यास्तथा सर्वे भवंतु विजयायते। दिग्धेनवश्च तस्त्रत्वां सुरभिश्च तथानृप।
अभिषिंचंतु सर्वभिर्गोभिः सार्धं नरेश्वर। एकद्वित्रिचतुर्ज्योतिः पंचज्योतिस्तथैव च। एकश

(९)

ऋतवान्

पूर्णाथु

क्रोद्धिशक्रश्चत्रिशक्रश्चमहाबलः॥ इन्द्रश्चगत्यादृश्यंतेततःप्रतिसकृन्नेथा॥ मितश्चसंमित
श्चैवअमितश्चमहाबलः॥ ऋतजित्सत्यजिज्ञेवसुषेणः॥ रयेनचिन्नेथा॥ अतिमित्रस्तथा
मित्रःपुरुजिज्ञापराजितः॥ ऋतश्चैकं तथैधातावरुणोविधत्तोऽभवः॥ विधारणोमहते
जावासवस्यपरःसखा॥ इन्द्रगन्ध्यादृगश्चैवएतादृगमितान्नः॥ त्रीडनश्चतथाशक्तिःसभर
श्चमहायशः॥ धातुरुग्रोमुनिर्भीमोऽभितुक्तोक्षिपःसहः॥ धुतिर्वपुरनाधृष्यो वासःकामो
जयोविराट्॥ एतेत्वामभिषिंचंतुमरुतश्चसमागताः॥ ८०॥ देवाह्येकोनपंचाशन्महाबल
पराक्रमाः॥ चित्रांगदश्चित्रवीर्यश्चित्रसेनश्चवीर्यवान्॥ ऊर्णा बुरनघश्चैवउग्रसेनश्चवीर्य
वान्॥ धृतराष्ट्रश्चसोमश्चसूर्यवर्चास्तथैवच॥ दुराधस्तृपयःकार्ष्णिर्नृदिश्चित्रस्तथैवच॥
कलिश्चाप्यंगिरा राजनृपर्जन्यो नारदस्तथा॥ वृषपर्वाचहंसश्चतथाचैवहहाकुहः॥ विष्वा
वसुस्तान्नकश्चतथाचसुरुचिश्चमः॥ एतेत्वामभिषिंचंतुगंधर्वाः॥ पृथिवीपते॥ आहूतःसोम

राम

१ अनवद्यामत्तकामामनुनामारुणिप्रिया।

(9A)

प्रकालक्ष्म

पल्लवश्च वेगवत्यस्तथैव च। आधवत्यस्तथोर्जश्च तथा च कुरुपंशुभाः॥ वभूवुश्चामरुततो
मुवश्चैव रुचस्तथा। भीरवः शोचयंत्यश्च दिव्याश्चाप्सरसांगणाः॥ एतास्त्वामभिषिंचंतुका
मिन्यस्तरुणप्रियाः। अनुन्नमासु रूपाचसु केरीच मनोवती। मेनका सहज न्याचपर्णाशा
पुंजिकस्तुलांकितस्तुलाद्यताचीच विश्वाची चोर्वचिस्तपि॥ प्रह्लादाश्च तथाप्यनुहोचारंभाचैवो
र्वशीतथा। पंचचूडासामचूडाचित्रलेखातुपाथिवः। मिश्रकेरीसुगंधिश्च बिद्युत्पर्णातिलोत्तमा। अ
होत्तचक्षुणाक्षेमा अमिता रुचिका तथा। सुन्नताचसुबोधाश्च सुबोधासुवपुस्तथा। पुंडरीकामुदा
राचसुराधामुरमा तथा। हेमासरस्वतीचैव कामतामस्तथा लथा। सुसुखाहं सपादाचवासो ह्री
रतिलालसा। एतास्त्वामभिषिंचंतुराज नृपारसः शुभाः। प्रह्लादश्च महातेजास्तथाराजान्विरोच
नः। धन्वी बाणस्तथान्ये च दितिपुत्राः समागताः। अभिषिंचंतु देव्याश्च दिव्ये नृत्या समागतौ।
१ अभिषिंचंतुराजानं राज्ञं कर्तुं सुसत्वरः। हेमश्चैव प्रहेल्यश्च सलिलं द्रुतमैव च। शुको व्यासश्च वाल्मी

२ विप्रचिन्तिमुखा राजनूदानवास्त्वां समागताः॥

२ नाथ्यं भसारवयं।

शंखरो

(१७)

किः शंखरोऽथपराशरः। देवलः पर्वतश्चैव हवीसा भार्गवः कविः। याज्ञवल्क्यः सजाबालिर्जम
दग्निः श्रुतिश्च वाः। विश्वामित्रः स्फूलकश्चैव धनोत्रिर्विहरथः। एकतश्च द्वितश्चैव त्रितोगोतमगा
लवौ। शांतिश्च भरद्वाजो मौडिलेया वेदवाहनः। बृहदश्वः कुटिभट्टो जपजानुर्घटोदरः। यवकी
तोथरेभ्यश्च आत्मा धामश्च जैमिनिः। ऋषिः सारंगश्चैव तथागस्यो महातपाः। दुर्दुर्मदुर्मिश्र
श्चैव इंद्रबाहुर्महोदधः। कात्यायनश्च कण्वश्च वत्सकश्चैव भनंदनः। ऐते त्वामभिषिचंतु मुनयः
पार्थिवो जम। पृथुर्दिलीपो भरतो दुष्यंतः। शत्रुजिह्वन्ती मनुः ककुत्स्थश्चानेना सुवनाश्चो जम
द्रथः। मांधाता मुचुकुंदश्च तथाप्यजापुरुरवाः। इक्ष्वाकुश्च यदुश्चैव पूरुर्भूरिश्च वास्तथा। अंब
रीषश्च नाभागो बृहदश्वो महाहनुः। प्रद्युम्नश्चाथ सुद्युम्नो भूरिद्युम्नश्च संजयः। एते नान्ये चरा
जानस्तव राजन् दिवंगताः। समायांत्यभिषेकाय विजयाय तथा श्रियै। पञ्चन्याद्यास्तथा भरपमे
धाः सर्वे समागताः। दुर्मोक्षोषधयोरहं बीजानि विविधानि च। सर्वे त्वामभिषिचंतु राजराज्ये

राम

९

५ भूर्लोकोथ भुवर्लोको स्वर्लोकोथ महर्जनः । तपः सत्यश्च राजेन्द्रविजयाय भवंतु ते । ५

(10A)

सुमत्तराः । पुरुषश्चाप्रमेयात्मा महाभूतानि यानि च । एधि वीवायुराकाशमापो ज्योतिस्तथैव
चामनो बुध्तिस्तथैवात्मा अव्यक्तश्च महिषते । एतेत्यामभिषिञ्चंतु समेताव सुधाधिप । रुक्मभौ
मः शिलाभौ मः पातालौ नालमृत्निकः । पीतरक्षासिताश्चैकैतमौ मास्तथैव च । एतेत्यामभिषिञ्चंतु
विजयाय महिषते । जंबूः शाकः कुशः कौचः शास्मलिर्हृषएव च । पूक्षश्च पुष्करश्चैव स्वस्याम्यं प्र
दिशंतु ते ॥ १२ ॥ उत्तराः कुरवः पुण्यारम्भा हेरयवतास्तथा । भद्राश्चः केतुमालश्च वर्षश्चैव इकावतः ।
हारीवर्षः किंपुरुषो वर्ष भरत संज्ञकः । एतेत्यामभिषिञ्चंतु समेत्यव सुधाधिप । इक्षुद्वापः कसे
रुश्च ताम्रपर्णो गमस्तिमान् । नागद्वीपस्तथा लोभ्योर्गर्धर्वो विरूणस्तथा । अयं च नवमस्तैषां स्व
स्याम्यं प्रदिशंतु ते । हिमवान् हेमकूटश्च निषधो नील एव तु । श्वेतभृंगो जवान् नीरुर्मात्स्य च द्रुध
मादनौ । महेंद्रो मलयः सहः शुक्तिमान् क्षबांस्तथा । विंध्यश्च पारियात्रश्च सर्व एव महिषराः ।

(1)

स मागम्याभिषिचंतु त्वामद्यवसुधाधिप ॥१८॥ ऋग्वेदोथयजुर्वेदः सामवेदस्तथैव च । अथर्ववे
दोवेदास्त्वामभिषिचंतु पार्थिव । इतिहासो धनुर्वेदो गंधर्वश्चायु संज्ञितः । शिल्पोपवेदश्च तथा वि
जयाय भवंतु ते ॥२०॥ शिक्षा कल्पो व्याकरणं चिरुक्तं ज्योतिषां गतिः । छंदो विचित्रिषष्टानि विजया
य भवंतु ते । अंगानि वेदाश्च त्वारोमीमांसा व्याय विस्तरः । धर्मशास्त्रं पुराणं च विद्या ह्येताश्चतुर्दश । सां
ख्ययोगः पांचरात्रो वेदः पाशुपतं तथा । कृतांतपंचकं चैव शास्त्राणि विविधानि च । गायत्रीपापशुभ
नीगंगा देवी महाशिवा । गांधारी च तथा तारा विजयप्रदिशं तु ते । देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्न
गाः । ऋषयो मुनयो गानो देवमातर एव च । देवयन्मोदुमाना गाह्ये त्वाभ्यामरसंगणाः । अस्त्राणिस
र्वशस्त्राणि राजानो वाहना निच । औषधानि चरतानि कालस्यावमनाश्च ये रक्षा । नानि च समस्ता
नि पुण्यान्या यतनानि च । जीमूतानि च सर्वाणि तद्विकाराश्च सर्वशः । उक्तानि चाप्यनुक्तानि वि
जयाय भवंतु ते । लवक्षीरतोयश्च घृतमंडोदकास्तथा । दधिमंडोदकैश्चैव सुरोऽश्च नराधिप । त

राम

१०

(11A)

थैवेश्वरसोदश्च तथा स्वाहृदकश्चमः। गरीदकश्च तोयेरहामभिषिचंतुपाथिवि। चत्वारः साग
राश्चैव स्यन्तो येन पार्थिवः। समागम्याभिषिषेकं तु विजयं प्रदिशंतुते। पुष्करश्च प्रयागश्च प्रभा
सो नैमिषं तथा। तथा ब्रह्मसरः पुण्यं गया शीर्षं च पार्थिव। कालोदको नंदिकुंडस्तथैवोत्तरमान
सः। स्वर्गमार्गं प्रदश्चैव तथा पंचनदश्चमः। भृगुतीर्थं प्रभासश्च तथैवामरकंटकः। आश्रमः का
लिकायाश्च तृणविंदोस्तथाश्रमः। गोतीर्थं चाग्नितीर्थं च विमलः स्वर्ग एव च। जंघमार्गश्च विमलः
पुण्यस्तंडुलिकाश्रमः। कपिलस्य तथा तीर्थं तीर्थे वातीकरवटिके। महासरस्तथा गस्संकुमारीती
र्थमेव च। गंगाद्वारं कुशावर्ते बिल्वकोनीलपर्वतः। वाराहः पर्वतश्चैव तीर्थं कनखलं तथा। सुगं
धा च धराकुंभास्तथा शाकंभरी तथा। भृगुतुंगः सकुक्ताश्रमः कपिलस्य तथाश्रमः। चमसोद्देहनः
पुण्यस्तथा विनशनंभुमं। अजतुंगश्च मोचश्च अश्वगंघश्च पार्थिव। कालंजरः सकेदारो रुद्रको
णितथैव च। महालयश्च राजेंद्रबदर्याश्रम एव च। नंदा च सोमतीर्थं च सूर्यतीर्थं च तत्क्रतोः। अ

(12)

श्विनोर्वरुणस्याथवायोर्वश्रवणस्य च । ब्रह्मणश्चैव शर्वस्य यमस्य अवनस्य च । विरूपाक्षस्य
धर्मस्य तथा चाप्सरसां नृप । ऋषीणां च वरुणां च साध्यानां मरुतां तथा । आदित्यानां च सेंद्राणां
तथा चांगिरसां नृप । शालग्रामसरश्चैव वाराहो मानसस्तथा । कामाश्रमस्त्रिकूटश्च चित्रकूटस्त
थैव च । सपूर्वः क्रतुसारश्च तथा विष्णुपदं सरः । कापिलं च तथा तीर्थं वासुके स्तीर्थं मेवलु । सिंधूना
मस्तपोद्धारोप्यथ सूर्यारकुंभकः । पुंडरीकश्च राजेंद्रगंगासागरसंगमः । सिंधुसागरयोश्चैव संगे
मः सुमनोहरः । तथा कुंभोवसुंदश्च मानसं च तथा सरः ॥ ४७ ॥ तथा बिंदुसरः पुण्यं सरस्त्वछोदकं
तथा । धर्मारण्यं फल्गुतीर्थं मविमुक्तं तथैव च । आदित्यश्च तथा पुण्यो बदरीपावनः शिवः । तीर्थं
सप्त ऋषीणां च वह्नि तीर्थं तुषार्थिव । पुण्यो वस्त्रायथो धिष्ण्यच्छागले शक्त्यार्थिव । पुण्यं भास
स्तथा चैव तीर्थो हंसपदस्तथा । अश्वतीर्थश्च कर्णश्वो मणिमंथरश्चैव च । देविका इन्द्रमार्गश्च स्व
र्ण बिंदुस्तथैव च । आहल्यकस्तथा तीर्थं स्तीर्थश्चैरावतस्तथा । ऐरावती समुद्रे देतीर्थं भोगयशः ॥ ११

(12A)

परं। करवीराक्यं चैव नागमो वणिकस्तथा। पापमोचनिकश्चैव ऋणमोचनिकस्तथा। उद्धेजन
स्तथा पुण्यः संपूज्यः सरसो वरः। देवब्रह्मसरः पुण्यं सर्विदं चितुपार्थिव। एते चान्ये च बहवः पुण्यं
संकीर्तनाः शुभाः। तोर्मैस्त्वा मभिषिञ्चं तु सर्वपातकनाशनैः। गंगामहानदी पुण्या लहादिनी-हादि
नी धुनिः। पावनी च तथा स्तीता च क्षुः सिंधुश्च नर्मदा। सुप्रभाकां च नाक्षी च विशाला मानसी रुद्रा। सर
स्वत्यो घनादी च मुवेषा विमलौदका। शिष्मा शोणं च तर्षश्च सरस्यूर्गंडकी तथा। अष्टोदा च विभा
गा च चंद्रभागा शरावती। वितस्ता देविकारं भावे। शादेव रुद्रा शिवा। तथा चेक्षु मती पुण्या कौ
शिकी यमुना तथा। गोमती धूतपापा च बहुदा तु सरस्वती। निर्विध्या च तृतीया च लोहितश्र
महानदी। देवस्मृतिर्वेदमाता वेदा च धुधुदा तथा। पर्णी शाचंद्रना चैव सदा नीरा कुमुद्वती। वीता
चर्मण्वती अर्मा विदर्भा वेणु मत्स्यपि। अवंती च तथा कुंती सुरसा च मला शिनी। मंदाकिनी दशा
र्णा च सिंधुरेखा कुमुद्वती। तपती पिप्पली श्येनी करतो या विशा चिकी। चित्रोपला चित्रवर्णामं

(13)

जुलीवाकुलामती। ~~सिमी~~ शुक्तिमती सिमी बाली मद्रुणी नृपिका कपूरः। नापी पयोष्ठी निर्विध्या
सिता च विषधावती। वेणां वेतरणी भीमा मंदरा च तथा कुंकुः। तोया चैव महागौरी दुर्गति मिमि
ला तथा। गोदावरी भीमरथी कच्छवेण्य भयंकरा। तुंगभद्रा सुप्रकारा वात्या कावेरिरेव च। अ
तमा लाता म्रपर्णी पुष्पभद्रोत्पलावती। मृसमा ऋषितुल्या च इक्षुका त्रिदिवा लया। लांगुलीनी
वंशधरी जंबूश्व सुकलावती। ऋषिका वरवेगा च मंदगा मंदवाहिनी। क्षमा देवी दया व्योमा पयोष्ठी
कलवाहिनी। कंपना च विशाला च करतोमा सुवाहिनी। ताम्रारुणा चेन्नवती सुभद्रा च श्ववत्सपि। ७०।
अद्रिका चंद्रमा चैव सुप्रकाशा हिरण्यमयी। आपगा लोपला भीमा संख्या तु वडवानदी। ७१। महें
द्रवाणी शाला च मालिका बलपावनी। नीलोद्धनकरा चैव धाद्रुदावनवासिनी। ७२। नंदाचाप
रनंदा च सुनंदा च सुधासिनी। एताश्चाभ्याश्च राजेंद्र नयस्त्रां विविधोदकाः। ७३। सर्वपापप्रशमनाः
सर्वलोकस्यमातरः। सतो यष्ट्यैः कलत्रै रभिषिंचंतु पार्थिव। एतै र्यथै क्ते र्नृपराजराज्ये दत्ताभि

(13A)

शेकः पृथिवीसमग्रां। ससागरांभुंक्ष्वयिरंच जीवधर्मचतेबुधिरतीवचास्त ॥ १॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com